

ἡ ὄρασις ἡ ὄρασις δὲ διεγείρεται δι' ἐρεθισμοῦ τοῦ φωτός, ως ἀνωτέρω φέρηται (ἢ 247. 248). Λέγοντες δὲ φῶς ἐννοοῦμεν 1) αὐτὸ τὸ αἰσθημα καὶ 2) τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ αἰτίαν.

'Αλλὰ τούτου σύντοις ἔχοντος, τὸ φῶς εἶνε αἰσθημα ὑποκειμενικόν, εἶνε διάθεσις τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου (πρᾶλ. Λ. Παπαϊωάννου, 'Ἀνατομ. τόμ. Γ'. σ. 466.—Körner, Der Menschengeist, S. 5.—Herm. Wolff, Specul. u. Philos. Bnd. II. S. 157—8), ως ὁ ἥχος (πρᾶλ. Herm. Wolff, αὐτόθι S. 162), ὁ χυμός (πρᾶλ. H. Wolff, ἐνθ' ἀν. S. 164), ἡ θερμότης, ἡ σκληρότης, ἡ τραχύτης, ἡ μαλακότης, ἡ λειότης (Wolff, ἐνθ' ἀν. S. 166) καὶ εἴ τι ἄλλο τοιεῦτον (H. Wolff, ἐνθ' ἀν. S. 171), εἶνε αἰσθήματα ὑποκειμενικά, ἀτε διαθέσεις τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου: τροποποιήσεις αὐτοῦ, καὶ ως τοιαῦτα δὲν ὑπάρχουσιν ἐκτὸς αὐτοῦ (πρᾶλ. H. Wolff. Specul. u. Philosoph. Bnd. II. S. 173).

'Αλλ' ἔὰν τὸ φῶς εἶνε αἰσθημα ὑποκειμενικόν, αἰσθήματα ὑποκειμενικὰ εἶνε πάντως καὶ τὰ δι' αὐτοῦ γνωριζόμενα: χρώματα, μερφαί.

'Οθεν τὰ αἰσθήματα τῆς ὄράσεως, τῆς ἀκοῆς, τῆς γεύσεως, τῆς ὀσφρήσεως καὶ τῆς ἀφῆς ἦτοι οἱ κόσμοι τῶν χρωμάτων, τῶν μορφῶν, τῶν σχημάτων, τῶν χυμῶν, τῶν ὀσμῶν καὶ τῶν ἀφῶν, εἶνε τελείως ὑποκειμενικὰ καὶ ως τοιαῦτα κείμενα ἐν τῷ νοοῦντι ὑποκειμένῳ (B. Carneri, Empfindung und Bewusstsein, 1893, S. 12) καὶ οὐχὶ ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ δὴ συνεκλείπουσιν ἅμα τῇ ἐκλείψῃ τοῦ θεῖσκου τούτου (πρᾶλ. καὶ H. v. Schöler, Kritik der wissenschaftlichen Erkenntniss S. 22).

337 Τὸ θαυμάσιον τοῦτο φαινόμενον δημιούργημα αὐτοῦ τοῦ ἐγώ

'Ο λόγος.

Καὶ δὲ πραγματισμὸς πλανᾶται.

'Ἐκ τῶν ἦδη δὲ εἰρημένων θὰ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Fichte, ὅτι τὸ θαυμάσιον τοῦτο φαινόμενον εἶνε δημιούργημα τοῦ ἐγώ καὶ μετὰ τοῦ Schopenhauer μόνον τροποποίησις τοῦ γιγνώσκειν τοῦ ὑποκειμένου ως παράστασις αὐτοῦ (πρᾶλ. Schopenhauer,

Welt als Wille und Vorstellung, Bnd. I. S. 31, πρβλ. Fr. Kirchner, Met. S. 215).

"Ανευ τοῦ ἐγώ οὐκ εἶναι θάνατος βεβαίως 1) τὸ φῶς· θάνατος δὲ εἶναι σύνθετος δ' οὐτως αἰώνιον σκότος καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν θάνατος προτέρων τὰ χρώματα, αἱ μορφαὶ καὶ οὗτοι θάνατοι εἴλευπον τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν ἀντιλήψεων τῶν αἰσθήσεων, τὰ ἀπαρτίζοντα τὰ κάλλιστον μέρος τῶν ήμετέρων γνώσεων. 2) δὲ ηχος· θάνατος δὲ εἶναι σύγχρονος οὐτως αἰώνια σιγή· δὲν θάνατος προτέρων οἱ κόσμοι τῶν ηχῶν καὶ δὴ τῆς γλώσσης καὶ τῆς μουσικῆς. 3) δὲν θάνατος προτέρων χυμοὶ καὶ δὴ τὸ γλυκύ, τὸ πικρόν, τὸ ἀλμυρόν, τὸ ὄξενον καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. 4) δὲν θάνατος προτέρων οἷματα καὶ δὴ τὸ εὔωδες, τὸ δυσωδες καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. 5) δὲν θάνατος προτέρων η ἀφή καὶ δὴ τὸ λεῖον, τὸ τραχύ, τὸ μαλακόν, τὸ σκληρόν, τὸ θερμόν, τὸ ψυχρόν, τὸ εύκρατες καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον.

Τί λοιπόν θάνατος προτέρων οὐκείνος τοῦ ἐγώ; ἀπόλυτον σκότος καὶ ἀπόλυτος σιγή καὶ ἀπόλυτος ἀνυπαρξία καὶ οὐδὲν πλέον;

'Ο ἀπόλυτος πραγματισμὸς ἔρα πλανᾶται θεωρῶν τὰς ποιότητας, αἵτινες εἶνε ἴδιαι εἰς τοῦ διαθέσεις, ὡς ἀνηκούσας τοῖς ἐκτὸς αὐτοῦ κειμένοις σώμασι.

338. Καὶ ὁ ἰδανισμὸς πλανᾶται.

'Ο λόγος.

'Αλλὰ καὶ δὲ ἀπόλυτος ἰδανισμὸς πλανᾶται νομίζων, δτι τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ παραστάσεις αἱ ἐν τῷ νοοῦντι ὑποκειμένῳ εἴνε προϊόντα, γεννήματα αὐτοῦ μόνον· ἡ πλάνη δὲ αὐτοῦ εἴνε προφανής. Διότι, εἰ ἡ δοξασία αὕτη εἶχετο ἀληθείας, τὸ ἐγώ θάνατον πλάττη αὐτάς, ὅπόταν βούληται καὶ ὅπως βούλεται καὶ δὲν θάνατον εύθυναται τῆς συνδρομῆς τῶν λεγομένων ὑπὸ μὲν τῶν πραγματικῶν σωμάτων ὑπὸ δὲ τῶν ἰδανικῶν φαντασμάτων. Διότι καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ, δτι οὐκ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπάρχει μόνον τὸ ἐγώ, οὐκ μόνη πηγὴ τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων εἴνε τὸ ἐγώ οὐκείνος συνδρομῆς ἔξωτερικοῦ τινος καὶ κατ' ἀκολουθίαν. Ζον ἀπαντά τὰ λεγόμενα σώματα εἴνε πλάσματα, δημιουργήματα αὐτοῦ, αὐτὸν τὸ ἐγώ ἀδυνατεῖ ἀπολύτως νὰ ἔξηγήσῃ διατὶ δὲν δύναται κατὰ βούλησιν νὰ

πλάττη καὶ νὰ ἔξαφανίζῃ τὰ ἐν αὐτῷ αἰσθήματα (πρᾶλ. Βεν. Λέσβ. Μεταφυσ. σ. 215—216), ἀφ' οὗ πᾶν αἴσθημα ἀναγκαῖως εἶναι ἡδη ἔξ ἀρχῆς ὑπεργενικημένον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἐνεργητικότητι τοῦ ὑποκειμένου (Andr. Erhard, Metaph. § 77 S. 105).

Κατὰ ταῦτα τὸ ἔγῳ δύναται μὲν γὰρ πλάττη τὰ φαντάσματα ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ ὅρων, ἀλλὰ τῇ συνδρομῇ αὐτῶν τούτων τῶν φαντασμάτων. Ἀλλὰ τότε τὸ ἔγῳ ἔξαρτάται ἐκ τούτων· ταῦτα δὲ εἶναι μὴ ὄντα· ἄρα τὸ ἔγῳ κατὰ τὸν ἴδαισμὸν ὡς ἔξαρτώμενον ἐκ μὴ ὄντων εἶναι καὶ αὐτὸ μὴ ὄν· καὶ δὴ οὕτως οὔτε τὰ σώματα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ οὔτε τὸ ἔγῳ.

339. Ἀντιφάσεις τοῦ ἀπολύτου ἴδαισμοῦ.

Ἀπορίαι, λύσεις.

Ἐκ τῶν εἰργμένων δὲ γίγνεται ὅτι καὶ ὁ ἀπόλυτος πραγματισμὸς (ὑλισμὸς) καὶ ὁ ἀπόλυτος ἴδαισμὸς πλανῶνται ἀποδιδόντες ὁ μὲν ὑπαρξεῖν τοῖς σώμασιν ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ αἰσθημάτων καὶ παραστάσεων, ὁ δὲ ἀνυπαρξίαν αὐτοῖς καίπερ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποδεῖξῃ, ὅτι τὸ ἔγῳ εἶναι ἀπόλυτος δημιουργὸς τῶν ἐν αὐτῷ αἰσθημάτων καὶ παραστάσεων (πρᾶλ. Βεν. Λέσβ. Μεταφ. σ. 216—217). Καὶ δύμως καὶ ὁ ἀπόλυτος πραγματισμὸς καὶ ὁ ἀπόλυτος ἴδαισμὸς εἶναι ἀκαταμάχητοι (δι' οὓς εἴρηκα λόγους), πρᾶλ. καὶ Tyndall περὶ γενέσεως τῶν ὄντων, σ. 49) καταπολεμοῦνται δὲ μόνον διὰ τῶν ἀνακολουθῶν αὐτῶν, ἐν αἷς περιχλέκονται (πρᾶλ. Herm. Wolff, Specul. und Philosoph. Bnd. II. S. 145 καὶ Tyndall ἐνθ' ἀν. 49—50).

Ο ἀπόλυτος ἴδαισμὸς δὲν ἀρνεῖται, ὅτι 1) φάντασμά τι κακὸν προξενεῖ τῷ ἔγῳ αἴσθημά τι κακόν, 2) ἔτερόν τι αἴσθημα καλὸν αἴρει τὸ κακὸν ἐκεῖνο αἴσθημα. Ἀλλὰ διατὶ τὸ ἔγῳ, τεύτου οὕτως ἔχοντος, πλάττει αἴσθημα ἀπειλοῦν προφανῶς τὴν ὑπαρξεῖν αὐτοῦ; Η ἀφ' οὗ ἔπλασεν αὐτὸ διατὶ δὲν αἴρει ἀμέσως τὸ κακόν τοῦτο αἴσθημα, ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν αὐτοῦ καταφεύγει εἰς ἔτερον αἴσθημα;

Διατὶ δὲ καταφεύγει; τὸ ἔχει γὰρ φοβηθῆναι αὐτὸν τὸ αὐτοδόν παρὰ τοῦ φαντάσματος, τοῦ μὴ ὄντος; καὶ πῶς καὶ διατὶ ἐν ἀποτυχίᾳ ἐξαφανίζεται ὁ δημιουργὸς ὑπὸ τοῦ δημιουργήματος αὐτοῦ ἀπλοῦ πλάσματος ὄντος;

"Ετι δέ, εἰ αἱ παραστάσεις εἶνε πλάσματα τοῦ ἔγω, διατὶ πλάττει πλάσματα ἀλγεινά; Διατὶ τὸ αὐτὸν φάντασμα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὅτε μὲν εἶνε ἡδονικόν, ὅτε δὲ ἀλγεινόν; (πρβλ. Βεν. Λέσβιον Μεταφ. § 203). καὶ ἐγγένει διατὶ τὸ ἐλευθέρως ἐνεργοῦν ἔγω ὀφείλει γὰρ θῆται ἐαυτῷ τούτῳ περιορισμούς, ἀφ' οὗ, ὡς εἴρηται, πᾶσα ἀναγκαιότης εἶναι θῆται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπεργενικημένη ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἐνεργητικότητι τοῦ ὑποκειμένου; (πρβλ. Andr. Erhard, Metaph. § 77 S. 105).

"Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων γίγνεται δῆλον, ὅτι καὶ ὁ ἀπόλυτος ἴδαιςμός καὶ ὁ ἀπόλυτος πραγματισμός (ὑλισμός) (§ 137) διατελοῦσιν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν σωμάτων.

'Αλλὰ δῆλον, ὅτι ἡ ἀγνοία τινος δὲν εἶναι ἀπόδειξις τῆς τοῦ ἐναντίου ὑπάρξεως (§§ 254. 332).

340. Αἱ ποιότητες προϊόντα τοῦ ἔγω καὶ τοῦ οὐκεγώ

Τὸ ἔγω γνωρίζει τὸ οὐκεγώ ὡς γνωρίζει ἑαυτό.

Ἡ δρνησις τοῦ οὐκεγώ ἀδύνατος.

Τὶ ἔπειται λοιπὸν ἔχ τῶν θεῶν εἰρημένων; ὅτι αἱ ποιότητες δὲν εἶναι προϊόντα, γεννήματα, οὔτε μόνον τοῦ ἔγω, τῆς ὑποκειμενικῆς αἰσθήσεως καὶ ἀντιλήψεως, οὔτε μόνον τοῦ ἀντικειμενικοῦ οὐκεγώ, ἀλλὰ ἀμφοτέρων (πρβλ. H. Ritter, Log. u. Metaph. Bnd. I. § 145. Anmerk. S. 189).

Βεβαίως εἶνε ἀκατάληπτον, πῶς τὸ οὐκεγώ ἔκτος καὶ μακρὰν τοῦ ἔγω κείμενον διεγείρει ἐν αὐτῷ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναμφισθητήτως ὑπάρχοντα αἰσθήματα, δι' ὃν κατορθοῦται ἡ γνῶσις αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ βεβαίως γνωρίζει οὕτως ὡς γνωρίζει ἑαυτό.

"Οτι δὲ τὸ ποιότης ἐξ ἡς τὸ αἰσθημα ἐξ οὗ ἡ ἀντιληψίς, ἐποπτεία, ἐξ ἡς ἡ παράστασις, εἶναι θυγάτηρ δύο γονέων: τοῦ ἔγω καὶ τοῦ οὐκεγώ· καὶ ὅτι τὸ μὲν ἔγω εἶναι ἡ μήτηρ, ἡ συλλαμβά-

νουσα, ή κυριοροῦσα, τὸ δὲ οὐκεγώ ὁ πατὴρ, ὁ σπείρων, ή αἰτία, εἶνε, ἐὰν μὴ αὐτόδηλον, πάντως εὐαπόδεικτον, ἢν μὴ πάσχωμεν ψύχωσιν τοῦ χειρίστου εἶδους (πρβλ. καὶ Forel, Gehirn und Seele, S. 28).

Βεβαίως τὸ φῶς καὶ τὰ ἐκ τοῦ φωτὸς ὡς αἰσθήματα κεῖνται ἐν ἡμῖν, ἀλλ' η αἰτία ποῦ κεῖται; Ὡσαύτως καὶ ὁ ἥχος καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἥχου· ὡσαύτως καὶ αἱ ὄσμαι καὶ τὰ ἐκ τῶν ὄσμῶν· ὡσαύτως καὶ η ἀφή καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀφῆς μυριοποίκιλα αἰσθήματα καὶ συναίσθηματα..

Ποῦ κεῖται, ἐπαναλαμβάνω, η αἰτία τῶν ὑποκειμενικῶν τούτων αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐκ τούτων συγαισθημάτων η ὅπερ ταύτο ποῦ κεῖται τὸ διατιθὲν τὸ ἔγω οὖτως; Εἰ ἐν αὐτῷ, τότε τὸ διατιθὲν καὶ τὸ διατιθέμενον εἶνε ἐν· ἔγω καὶ οὐκεγώ εἶνε ταύτο· καὶ πίπτομεν εἰς τὴν φύτειον δοξασίαν, ητις προσκρούει τῷ εἰρημένῳ νόμῳ τοῦ νοεῖν (§ 144).

Εἶνε ἀληθές, ὅτι η ώραία αὕτη φύσις, τὸ ἔκπαγλον τοῦτο φανόμενον εἶνε δημιούργημα, γέννημα, πλάσμα, τοῦ ἔγω (πρβλ. καὶ B. Carneri, Empfindung und Bewusstsein. Aug. Forel, Gehirn und Seele, S. 28)· ἀλλ' εἶνε ὡσαύτως ἀληθές, ὅτι ὅπισθεν αὐτοῦ η ὑπὸ αὐτὸν κεῖται τι αὐθύπαρκτον, αὐθυπόστατον, αὐτοτελές, ὅπερ γνωρίζει τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξίαν τῷ ἔγω οὖτω, διατιθὲν αὐτὸν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως κατὰ σταθεροὺς νόμους κειμένους ἐν τε τῷ ἔγω ἐν τε τῷ οὐκεγώ (πρβλ. καὶ P. Volkmann, Denken und Sein, 1897. S. 8—9. Carneri, ἐνθ' ἀν. S. 12—13), καὶ ὅπερ εἶνε μὲν ἀκατάληπτον μεταφυσικῶς, ἀπολύτως, ἀλλ' η ἄργησις αὐτοῦ προσκρούει οὐ μόνον κατὰ τῆς ἡμετέρας λογικῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ὄργανικῆς ζωῆς (πρβλ. καὶ O. Flügel, Proleme, N. 67. S. 99.—H. v. Schöler. Krit. S. 164).

Οὖτως ἄνευ τοῦ ἔγω δὲν θὰ ὑπῆρχον οὔτε φῶς καὶ δὴ τὰ χρώματα, οὔτε ἥχος καὶ δὴ φωνή, γλῶσσα, μουσική, βρονταί, γόοι, θρῆνοι, ἄσματα, οὔτε ὄσμη καὶ δὴ εὐωδεῖς καὶ δυσωδεῖς, οὔτε χυμὸς καὶ δὴ γλυκύ, πικρόν, ἀλμυρόν, οὔτε ἀφή καὶ δὴ λεῖον, τραχύ, μαλακόν, σκληρόν, οὐφ' ὃν τοσοῦτον συγκινούμεθα, ἀλλ' εἶνε ὡσαύτως ἀληθές, ὅτι καὶ ἄνευ τοῦ οὐκεγώ τοῦ τριχῆ διαστατὸν χῶρον κατέχοντος θὰ ἦτο τῷ ἔγω ἀπολύτως ἀδύνατον

νὰ δημιουργήσῃ τὰ αἰσθήματα, τὰς ἀντιλήψεις, τὰς ἐννοίας, δι' ὃν γιγνώσκει αὐτό, ἐκ τοῦ μηδὲνὸς αὐτενεργήτως (πρᾶλ. καὶ Enrico Morselli, Il magnetismo animale, 1887 παρὰ Schöler, Krit. d. wiss. Erk. S. 130—4). Εἴθεν ὄρθως λέγει ὁ Ritter (Log. u. Met. I. § 145 ἐν σημ. S. 189), πρᾶλ. καὶ John Locke, Versuch, über den menschlichen Verstand (philosoph. Bibliothek. 50 Band. 2 Aufl.) erster Bnd. Buch. II. Kap. 31 § 2. S. 416—418 καὶ § 3. S. 418—9), ὅτι οὐδὲν πρᾶγμα θὰ εἰστηρχετο εἰς τὴν ἐμφάνισιν, εἰ αἱ ἐνεργητικότητες τοῦ αἰσθανομένου ἐγὼ καὶ αἱ ἐνεργητικότητες τοῦ αἰσθητοῦ οὐκεγὼ μὴ συνεδύναζοντο μετ' ἀλλήλων καὶ ὅτι εἶναι ἀκατανόητον, ὅτι ἡ φύσις ἐκτὸς ἡμῶν ἀνευ τῆς συνεργίας τοῦ ἡμετέρου ἐγὼ καὶ τὸ ἡμέτερον ἐγὼ ἀνευ τῆς συνεργίας τῆς ἔξωτερης φύσεως θὰ ἡδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ (πρᾶλ. Volkmann. W. Psych. II. § 102. S. 136—141).

341. Ο τόνος. ἡ θερμότης, τὸ φῶς, τὰ χρώματα, ἡ όσμη, ὁ χυμός, ή ἀφὴ γνωρίζουσι τῷ ἐγώ τὴν ἀντικειμενικὴν ὑπαρξίαν τοῦ οὐκεγώ.

Ἐκ τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀντιλήψεων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ τοῦ φαινομένου πράγματος.

Κατὰ τὴν νεωτέραν φυσικὴν καὶ φυσιολογίαν, ὁ τόνος, ἡ θερμότης, τὸ φῶς, τὸ χρῶμα ἥρτηνται ἐκ δονήσεων ἀέρος καὶ αἰθέρος καὶ ἐκ ψυχικῆς ἀντιλήψεως (Perception)· κάγὼ σύμφυμι.

Ἄλλὰ πρῶτον ὁ ἀήρ καὶ ὁ αἰθέρ εἶναι οὐκεγὼ καὶ δεύτερον τὸ προύκάλεσε 1) τὴν δόνησιν ταύτην τοῦ αἰθέρος καὶ 2) τοιαύτην καὶ οὐχὶ ἀλλοίαν;

Οσμὴ καὶ χυμὸς ἥρτηνται ἐκ ψυχικῆς ἀντιλήψεως κινήσεών τινων συνημμένων μετὰ χημικῶν ἀλλοιώσεων· καὶ περὶ τούτου σύμφημι.

Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ προύκάλεσε 1) τὰς κινήσεις ταύτας καὶ ἀλλοιώσεις, 2) τοιαύτας καὶ οὐχὶ ἀλλοίας;

Σύμφημι ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ ἡμεταξὺ τῆς ὑποκειμενικῆς τῆς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργάνων ἀντιλήψεως καὶ τῶν προξενοῦντων αὐτὴν ἀντικειμενικῶν δονήσεων καὶ ὅτι τὰ ἀντικείμενα δὲν εἰσέρ-

χονται εἰς τὸ ἐγώ, σία καθ' ἔαυτὰ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἶνε, ἀλλὰ τὰ αἰσθητήρια δργανα παρέχουσιν αὐτῷ περὶ τῶν συμβεβηκότων τοῦ οὐκεγώ μόνον σημεῖα, ἀτινα δεχόμενον 1) συνάπτει, 2) ἐρμηνεύει (Helmholtz, Vorträge, I. S. 49) (§§ 94. 242). ἀλλὰ διὰ τῶν σημείων τούτων δὲν ἀποκαλύπτει τὸ οὐκεγώ τὰς κεκρυμμένας αὐτοῦ ἰδιότητας ἥτοι τὸν κεκρυμμένον ἵδιον τρόπον ὑπάρξεως ἔαυτοῦ ἢ ὅπερ ταῦτα ἔαυτὸ τοῦτο;

Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων, ταῦτα (ἥ ὁσμή, ὁ χυμός, ἡ ἀφή) κάκεῖνα (ὁ τόνος, ἡ θερμότης, τὸ φῶς τὰ χρώματα) δὲν γνωρίζουσι τῷ ἐγώ ταῦτα μὲν οὕτως, ἔκεῖνα δ' ἔκεῖνως, τὴν τοῦ οὐκεγώ ὑπαρξίν καὶ δὴ οὐσίαν, ἥτις, ὡς εἰρηται, (§ 9) εἶνε ἐνεργεῖν; (πρβλ. Ludwig Weis, Anti-Materialismus, Bnd. I. S. 191—193. Hermann Wolff, Specul. und Philos. Bnd. II. S. 138—141).

'Ἐκ τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀντιλήψηων δυνάμεθαι, λέγει ὁ Ludwig Weis) ἐν τῇ ἤδη μνημονευθείσῃ θέσει (Anti-Material. I. S. 192—3) νὰ συμπεράνωμεν καὶ τὴν ἀληθείαν αὐτοῦ τοῦ φαινομένου πράγματος καὶ ἔξεστιν ἡμῖν νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι θὰ γνωρίσωμεν αὐτό.

Τῷ φαινομένῳ πρέπει νὰ ὑπόκειται τι, διότι ἄνευ ατιγός δὲν θὰ ἔγεννατο οὐδὲν φαινόμενον, σύδὲν αἴσθημα (Empfindung). τὸ δὲ εἶδος τοῦ φαινομένου ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν καὶ τὸ εἶδος τοῦ νοούμενου πράγματος. Βεβαίως τὸ ἡμέτερον συνειδός πληρούται μόνον διὰ παραστάσεων καὶ φαινομένων, οὐχὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων: ἡ νεωτέρα ἐμπειρία ἐπομένως εἶνε ἐν τῷ δικαίῳ λέγουσα μετὰ τοῦ Kant, ὅτι γιγνώσκομεν μόνον φαινόμενα. 'Αλλ' εἶνε ὡσαύτως ἐν τῷ δικαίῳ λέγουσα, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν σύδαιμῶς πράγματα μετ' ἰδιοτήτων, ὅτι δὲν δυνάμεθαι νὰ γνωρίσωμεν τὸ πρᾶγμα καθ' ἔαυτό; Βεβαίως οὐχί.

Καὶ τὸ ἵδιον αὐτῆς πράττειν, αἱ ἵδιαι αὐτῆς ἀνακαλύψεις ἀντιφάσκουσι τῇ γνώμῃ ταύτη. Αὐτὴ δ' ἀπέδειξεν, ὅτι σῶμά τι δὲν εἶνε κυανοῦν, διότι προσεκολλήθη αὐτῷ κυανοῦν χρῶμα. 'Οτι δὲν εἶνε θερμόν, διότι ἰδιοποιήθη 15 λεπτῶν θερμότητα, ὡς κληρονομικὴν περιουσίαν κτλ., ἀλλὰ τὸ σῶμα φαίνεται ἡμῖν τοιοῦτον, ὡς κυανοῦν, ὡς θερμόν, διότι εὑρίσκεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ ἐν

παντοτεινῆ κινήσεις (§ 274) καὶ μεταδίδωσιν αἰθερίας δονήσεις ἡ ἀτομικὰς δονήσεις, αἵτινες προκαλοῦσι διὰ τῶν συνηγντωμένων νεύρων ἐν ἡμῖν τὰ ἐν λόγῳ αἰσθήματα· λοιπόν, τὸ σῶμα, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι πλέον πρᾶγμά τι μετ' ἴδιοτήτων τ. ἐ. πρᾶγμά τι μετ' ἴδιαζουσῶν αὐτῷ ἔξωτερικεύσεων ἐνεργητικότητος, διὸ ὅταν θὰ ἡδύνατο, θὰ ἔδει, ἵνα γίγνηται ἀντιληπτὸν ὡς τοιοῦτον ἡ τοιοῦτον πρᾶγμα καὶ ἐμφανίζηται ἡμῖν;

Αἱ αἰθέριοι δονήσεις εἴναι ἡμῖν ἡδη γνωσταί, καὶ ὅταν διὰ τῆς ἀτομιστικῆς κατορθωθῆναι θετικωτέρα γνῶσις καὶ συνδεθῆ μείζων καθαρότης, σαφήνεια, θὰ διαφωτισθῇ ἡ οὐσία τοῦ «πράγματος καθ' ἑαυτό» ἐπι πλέον. Ἐν τοσούτῳ ὥφειλεν ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη νὰ ἀγάλληται ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἐπετεύχθη αὐτῇ, «ἵνα ἐν τούτῳ διαφωτίσῃ τὴν οὖσίαν τούτου τοῦ πράγματος καθ' ἑαυτὸ τοσοῦτον, ὥστε τὸ ἡμέτερον πνεῦμα εἴναι ἡναγκασμένον, ὅπως ἀναγνωρίσῃ ἀντὶ νεκροῦ, ἀδυνάτου πράγματος ἐν πάντοτε ἐναργῶς κινητόν, δυναμικῶς ἐνεργοῦν ἐν τῇ φύσει» (§§ 94. 242—244. 340).

Ἄγαμφισθητήτως ἄνευ τῆς τοῦ οὐκεγώ ὑπάρξεως ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ οἰοσδήποτε ἐρεθισμὸς καὶ δὴ ἀλλοίωσις τοῦ ἐγὼ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ γέννησις τοῦ φαινομένου τούτου, ὅπερ καλεῖται κόσμος (πρβλ. καὶ Hermann Wolff, Ueber, den Zusammenhang unserer Vorstellungen mit Dingen ausser uns. S. 49—51 καὶ S. 51—52. 55—56. 59—66).

342. Καὶ ἄνευ τοῦ ἐγὼ θὰ ὑπῆρχε τι ἔχον δύο θεμελιώδεις ἴδιότητας: τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ἀδιαχώροτον.

Ἀντικειμενικότης τῶν δύο τούτων ίδιοτήτων.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἄνευ τοῦ ἐγὼ μόνον ἀπόλυτον σκότος καὶ ἀπόλυτος σιγή καὶ οὐδὲν πλέον· κατὰ τοιαύτης δοξασίας κατεξαγίσταται ὅλαις δυνάμεσιν ἡ συνείδησις, ἡ αἴσθησις, ὁ νοῦς καὶ ὁ λόγος (πρβλ. καὶ H. v. Schöler, Krit. S. 23—4). Θὰ ὑπῆρχε βεβαίως καὶ τι: χ: οὐκεγώ, ὅπερ προξενεῖ τῷ ἐγὼ τὰ εἰρημένα αἰσθήματα, ἐξῶν αἱ ἀντιλήψεις, ἐποπτεῖαι, ἐξ ὅν αἱ παραστάσεις, ἐξ ὃν αἱ ἐν-

νοιαι, ἐξ ὧν αἱ ἴδεαι, καὶ ὅπερ καλοῦμεν σῶμα (πρᾶλ. H. Ritter, Log. u. Metaph. Bnd. I. S. 137 ἐν σημ. 255. ἐν σημ. § 185. S. 270—274. O. Flügel, Die Probleme der Philosophie und ihre Lösungen. No. 71. 72. S. 103-105. H. Wolff, Specul. und Philos. II. S. 84-86).

Τοῦτο δέ τὸ «τί» κεκτημένων οὗτοί θεμελιώδεις ἴδιότητας: τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ἀδιαχώρητον, ὡν κατὰ μὲν τὴν πρώτην τὸ οὐκεγώ κατέχει: ώρισμένον χῶρον, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸ ἔγω καὶ τὸ οὐκεγώ, δὲν δύνανται νὰ κατέχωσι συγχρόνως τὸν αὐτὸν χῶρον, ἀναγκάζει τὸν Berkeley καὶ τὸν Fichte καὶ πάντα ἀπόλυτον ἴδιανικὸν γὰρ ἀντιφάσιη χονδροειδῶς. Κωλῦον δὲ τὸ ἄγνωστον τοῦτο «τί», οὐκεγώ, τὸ ἔγω βουλόμενον γὰρ κατάσχῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ χῶρον, ἀποδειχνύει πραγματικῶς, ὅτι εἶνε ὅν αὐθυπόστατον καὶ αὐθύπαρκτον ὡς αὐτὸν τὸ ἔγω ἥτοι πρᾶγμά τι οὐχὶ νεκρόν, ἀδύνατον, ἀνεψιδυνάμεως, ἀλλὰ πάντοτε «ἐνεργῶς κινητόν, δυναμικῶς ἐνεργοῦν» (Lunwig Weis, Anti-Materialismus, I. S. 193). Διὸ εἴτε ὑπάρχει εἴτε δὲν ὑπάρχει τὸ ἔγω, τὸ οὐκεγώ τὸ προξενοῦν, ἐμποιοῦν αὐτῷ τὰ εἰρημένα αἰσθήματα, ὑπάρχει (πρᾶλ. καὶ P. Volkmann, Denken und Sein. S. 12).

343. Αἱ δύο ἴδιότητες: ἡ ἔκτασις καὶ τὸ ἀδιαχώρητον εἴνε ἀπαραίτητοι ὅροι τῆς ὑπάρξεως τῶν σωμάτων.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ γίγνεται ἐῆλον, ὅτι αἱ δύο αὗται ἴδιότητες εἴνε ἀπαραίτητοι ὅροι τῆς ὑπάρξεως τοῦ σώματος καὶ ἡ κυρία βάσις τῆς ἀποδείξεως τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ.

Αἱ θεμελιώδεις δ' ἴδιότητες δὲν θεμελιοῦνται οὐδαμῶς ἐπὶ ὑποκειμενικῆς αἰσθήσεως καὶ ἀντιλήψεως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐκεγώ, τοῦ ἔξωτερικοῦ ἐμπειρικοῦ, ἐμμόρφου, εἶναι, συντελουσῶν, ἐννοεῖται, καὶ ἔκείνων ὡς δευτερευόντων παραγόντων· διότι τὸ οὐκεγώ ὑπάρχει ἔκτός τοῦ ἔγω κατέχον χῶρον εἴτε ὑπάρχει εἴτε δὲν ὑπάρχει αὐτό. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔγω καὶ τὸ οὐκεγώ δὲν δύνανται γὰρ κατέχωσι

συγχρόνως τὸν αὐτὸν χῶρον, ἔπειται κατὰ σιδηρᾶν λογικὴν ἀνάγκην, ὅτι τὸ οὐκεγώ ἔχει ἴδιότητας, τρόπους ὑπάρξεως, εἶναι, ὅμοιας πρὸς τὰς τοῦ οὐκεγώ τοῦ ἐγώ (§ 287).

344. Τὸ οὐκεγώ αὐθύπαρκτον καὶ αὐθυπόστατον ώς τὸ ἐγώ.

"Οτι δὲ τὸ οὐκεγώ εἶνε αὐθύπαρκτον καὶ αὐθυπόστατον καταδεικνύεται ἐκ τῆς ἀναμφισβήτητου μηδενίσεως τῆς βουλήσεως τοῦ ἐγώ βουλομένου νὰ κατάσχῃ τὸν δν ἔκεινο κατέχει χῶρον.

'Επὶ τῆς μηδενίσεως δὲ τῆς ἑαυτοῦ βουλήσεως στηριζόμενον τὸ ἐγώ ἀνακαλύπτει τὰς δύο αὐτοῦ εἰρημένας ἴδιότητας: τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ἀδιαχώρητον, αἱ δποῖαι ὡς τρόποι ὑπάρξεως αὐτοῦ εἶνε ἀντικειμενικαὶ καὶ οὐχὶ ὑποκειμενικαὶ καὶ ὡς τοιαῦται ὑφίστανται καὶ μὴ ὑπάρχοντος τοῦ ἐγώ.

345. Τὸ ἐγώ ἀνακαλύπτει καὶ ἄλλας ἴδιότητας τοῦ οὐκεγώ.

'Η ἔκτασις καὶ τὸ ἀδιαχώρητον εἶνε πραγματικότητες.
Πᾶσα Ιδέα περὶ ἀνυπαρξίας τοῦ οὐκεγώ ἀποκλειστέα.

'Επὶ τοῦ ἀδιαχώρητου δὲ τοῦ οὐκεγώ στηριζόμενον τὸ ἐγώ ἀνακαλύπτει καὶ ἄλλας κεκρυμμένας ἴδιότητας αὐτοῦ, καὶ ὅτι πολλαὶ αὐτῶν ὡς ἡ ἔκτασις καὶ τὸ ἀδιαχώρητον δὲν εἶνε νεκρὰ κατηγορούμενα ἀλλὰ ζῶσαι δυνάμεις, πραγματικότητες, ἐνεργητικότητες.

Τοῦ οὐκεγώ δὲ ἀγθίσταται κατὰ τοῦ ἐγώ ζητοῦντος νὰ καταλάβῃ τὸν χῶρον αὐτοῦ οὐ μόνον ἐν σημεῖον ἀλλὰ πλείω· ἐκ τούτου δὲ καταδεικνύεται ὅτι τὸ οὐκεγώ σύγκειται ἐκ μερῶν ἥτοι εἶνε ἔκτατόν. 'Επειδὴ δὲ ἡ ἀντίστασις αὕτη ἐκτείνεται οὐχὶ κατὰ μίαν μόνον διεύθυνσιν ἀλλὰ κατὰ τρεῖς: κατὰ μῆκος, πλάτος καὶ βάθος, τὸ οὐκεγώ εἶνε τριχῇ διαστατόν· καὶ ἐπειδὴ ὁ μηδενισμός τῆς τοῦ ἐγώ βουλήσεως δὲν εἶνε ἄνευ ὅρίων ἐξάγεται κατ' ἀπόλυτον ἀνάγκην, ὅτι καὶ τὸ οὐκεγώ ἔχει πέρατα ὡς τὸ ἐγώ.

Ἐντεῦθεν δὲ πηγάζουσιν αἱ ἴδιότητες αἵδε: ἔκτασις, ἀδιαχώρητον, ἐπιφάνεια, σχῆμα, μέγεθος, αἱ ὅποιαι εἶνε θεμελιώδεις καὶ ὡς τοιαῦται ἀνήκουσι τῷ οὐκεγῷ καὶ οὐχὶ τῷ ἐγῷ καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶνε προϊόντα ὑποκειμενικῆς αἰσθήσεως καὶ ἀντιλήψεως ἀλλὰ ἀντικειμενικῆς ὑπάρξεως; (πρᾶλ. H. Wolff, Specul. u. Philosophie, Bnd. II. S. 75. 196).

Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, ἀποκλείεται κατὰ σιδηρᾶν λογικὴν ἀνάγκην πᾶσι τοῖς περὶ ἀγυπτιαρέας τοῦ οὐκεγῷ· διότι πᾶσαι αἱ λοιπαὶ θέσεις δεικνύουσι μᾶλλον ἀκαταληψίαν τοῦ οὐκεγῷ τῇ ἀνυπαρξίᾳ αὐτοῦ, διότι, ὡς πολλάκις (ἢ 254. 332. 339) εἴρηται, τῇ ἄγνοια τινὸς δὲν εἶνε ἀπόδειξις τῆς τοῦ ἐνχντίου ὑπάρξεως. Ἐὰν δὲ ὁ φιλοσοφῶν ἔχῃ μῆνας, δὲ, δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι αὐτὸς καὶ τὸ κωλύον αὐτὸν πραγμάτωσιν τῆς ἔκυτοῦ βούλησεως δὲν εἶνε τὸ αὐτό.

346. Εκ τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος τοῦ αἰσθάνεσθαι, νοεῖν καὶ βούλεσθαι ἀποδεικνύεται τὸ αὐθύπαρκτον καὶ αὐθυπόστατον τοῦ οὐκεγώ.

Οὐδεὶς δ' ὁ ὄμολογουμένως ἀρνεῖται ὅτι αἰσθάνεται, νοεῖ, βούλεται, ἀ τε ἔχων συνείδησιν τοῦ γεγονότος τούτου τῇοι μεταφυσικὴν γνῶσιν (πρᾶλ. Βεν. Λέσβ. Μεταφ. § 200) καὶ κατ' ἀκολουθίαν κέκτηται αἰσθησιν, νόησιν καὶ βούλησιν· διότι καὶ οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶνε μόνον οὐσία τις αὐτοσυνειδήτως λογικὴ τ. ἐ. οὐσία τὸ καθ' ἔκαστον (τὸ ἕδιον) ἐν τῷ γενικῷ γνωρίζουσα, οὐσία ὑψωθεῖσα εἰς τὸ ἐγώ, τῇτις ποιεῖ ἔαυτὴν ὡς τοιαύτη εἰς αὐτοσυνειδότα κύριον ἐσωτερικοῦ κόσμου ἐξ ἐποπτειῶν, παραστάσεων καὶ ἐννοιῶν, ἀλλὰ καὶ οὐσία ἐνεργὸς περὸς τὰ ἔξω, τῇτις ὡς τοιαύτη αἴπιλαμβάνεται (*eingreift*) τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ἀτε τοῦτο συνειδοῦται βαίνει ἀπέναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου μετ' ἐλευθερου αὐτενεργοῦ πράττειν» (πρᾶλ. Weis, Anti-Material. I. S. 79 καὶ Josef Müller, Syst. d. Philos. S. 244).

347. Συνέχεια.

Πᾶς τις σύνοιδεν, ὅτι 1) «βούλεσθαι» σημαίνει ἔκτελεῖν, κατέχειν, ἀπολαύειν (Herbart, παρὰ Lindner, Psycholog. σ. 181. John Locke, Versuch Ueber den menschlichen Verstand (Philos. Bibliothek. Bd. 50), I. Bd. Buch. II. Kap. 21. § 28. S. 273), καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ «έγώ βούλομαι» σημαίνει ἐπιθυμῶ τινὸς καὶ γνωρίζων τὸ δυνατόν τῆς πραγματώσεως αὐτοῦ ἐπιδιώκω τὴν ἔκτελεσιν αὐτοῦ. τοῦτο δὲ αὗθις σημαίνει: κινῶ ἐμαυτὸν εἴτε ὅλον εἴτε μέρος, ἐξ οὐ ἔξαγεται, ὅτι ἡ μὲν ἐμὴ ἐπιθυμία τινὸς καὶ ἡ ἔκτελεσις αὐτῆς ἥτοι ἡ ἐμὴ κίνησις εἶνε ἔγώ· ἡ δὲ μὴ ἔκτελεσις, ἐκπλήρωσις ἥτοι τὸ κωλῦον τὴν κίνησιν ἐμαυτοῦ εἶνε οὐκεγώ. "Οθεν κατὰ μὲν τὴν ἐπιθυμίαν εἰμὶ ἔγώ, κατὰ δὲ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας ἥτοι κατὰ τὸ κωλῦον τὴν ἐμὴν κίνησιν εἰμὶ οὐκεγώ.

'Αλλὰ τὸ οὐκεγώ δὲν εἶνε ὅμολογουμένως ἔγώ· δθεν ὑπάρχει πλὴν ἐμοῦ καὶ ἔτερόν τι αὐθύπαρκτον καὶ αὐθυπόστατον.

2) Τὸ ἔγώ γιγνώσκει τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξίαν ἐκ τοῦ ὅτι νοεῖ ἥτοι αἰσθάνεται, ὅτι αἰσθάνεται· διότι οὐδεὶς μὴ νοῶν ή μὴ αἰσθανόμενος, ὅτι αἰσθάνεται σύνοιδε τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξίαν.

'Αλλὰ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἀπόλυτον ἴδαισμὸν τὸ αἰσθάνεσθαι ή τὸ νοεῖν σημαίνει ἀποτέλεσμα· δθεν τὸ ἔγώ ἀποφαίνεται τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξίαν ή διερ ταύτο τὴν ὑπαρξίαν τῆς αἰτίας ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀποτελέσματος.

'Αλλ' ὅταν ἀποτέλεσμά τι μηδενίζῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἔγώ σημαίνει, ὅτι τὸ αἴτιον τούτου (τοῦ ἀποτελέσματος) εἶνε οὐκεγώ.

3) Ηᾶσα διάθεσις τοῦ ἔγώ εἶνε σύνθετος ἐκ βουλήσεως καὶ ἐνέργειας (προβλ. καὶ Bev. Λέσβιον, Μεταφ. § 16). ἄρα δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι τὸ ἔγώ εἶνε βούλησις καὶ πράξις· διό, ὅταν τὸ ἔγώ κωλύηται, ἵνα δράσῃ, τὸ κωλῦον δὲν εἶνε αὐτὸ τοῦτο (τὸ ἔγώ), ἀλλ' ἔτερόν τι τῇ ἑαυτοῦ πράξει καὶ βουλήσει ἐγαντίον ὅν, οὐ ἔνεκα καὶ ἡ βούλησις τοῦ ἔγώ, ὑπερισχύοντος αὐτοῦ, μένει ἀνεκτέλεστος· διό, ἐάν τι κωλύσῃ τὸ ἔγώ, ἵνα μὴ ἔκτελέσῃ τὸ βουλητόν, αὐτό

παντὶ που δῆλον θὰ κωλύσῃ τὴν πρᾶξιν ἀλλὰ δὲν θὰ μηδενίσῃ καὶ τὴν βούλησιν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἔξαγεται ἀδιαφιλονεικήτως, ὅτι ἐν παντὶ κωλύματι, τὸ μὲν ἐν μέρος τῆς διαθέσεως τοῦ ἐγὼ κεῖται ἐν αὐτῷ τούτῳ καὶ ως τοιοῦτον εἶνε ἀναφαίρετον, τὸ δὲ ἔτερον ἐφ' ἔτερῳ τινὶ (οὐκεγὼ) καὶ εἶνε ἀφαίρετόν· δῆτεν πλὴν τοῦ ἐγὼ ὑπάρχει καὶ ἔτερόν τι (οὐκεγὼ) ἔχον τὰς αὐτὰς πρὸς αὐτὸ θεμελιώδεις ἴδιότητας.

Ἄλλὰ τὸ ἐγὼ εἶνε δὲν αὐθύπαρκτον, ἄρα δὲν αὐθύπαρκτον εἶνε καὶ τὸ κωλύον αὐτὸ πρᾶξεως αὐτοῦ τινος.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ γίγνεται δῆλον, ὅτι τὸ ἐγὼ ἔξερχεται ἐαυτοῦ διὰ τοῦ λόγου καὶ οὐχὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων· (πρβλ. καὶ Hermann Wolff, Ueber den Zusammenhang unserer Vorstellungen mit Dingen ausser uns. S. 70—90).

348. Γενικὸν συμπέρασμα.

***Η** ὑπάρξις τοῦ σχετικοῦ οὐκεγὼ καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ εἶνε μεταφυσικῶς βεβαία.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδαινικὸς ἀκούει τῆς φωνῆς τοῦ λογικοῦ (πρβλ. καὶ Bev. Λέσβ. Μεταφ. § 205). Οιότι ἀλλως οὔτε ἐγὼ οὔτε ὁ θεὸς θὰ ὑπῆρχε καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲ ἔριε, ἡ ὑπάρξις τοῦ σχετικοῦ οὐκεγὼ εἶνε ἀπολύτως, μεταφυσικῶς, βεβαία (πρβλ. Bev. Λέσβ. Μεταφ. σ. 221), ώς καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ (πρβλ. καὶ Fr. Kirchner, Metaphysik. S. 43. 45. 52. 56. 59. Hermann, Wolff, Speculat. und Philosophie, Bnd. II. S. 212).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: AN. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.γ.Δ πλ.Κ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006